

اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال بیست و یکم، شماره ۸۲، تابستان ۱۳۹۲

عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام روستایی در شهرستان شوشتر

مجید نویدبخش*، رضا مقدسی**، مهرداد مرادی***

تاریخ دریافت: ۹۰/۶/۲ تاریخ پذیرش: ۹۱/۵/۱۱

چکیده

بیمه کشاورزی یکی از ابزارهای مهم و تأثیرگذار در کاهش ریسک تولید بهره برداران به شمار می رود. در مقاله حاضر به منظور بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام روستایی از سوی دامداران شهرستان شوشتر، تعداد ۱۴۸ دامدار در سال ۱۳۸۹ به طور تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند و تمایلات آنها در خصوص پذیرش بیمه به صورت پیمایشی و از طریق تکمیل پرسشنامه تحلیل شد. برای بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه از مدل لاجیت استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد که عواملی نظیر تعداد دام تحت مالکیت دامدار، آگاهی از بیمه و دسترسی به کارگزار اثر مثبت و معنادار در پذیرش بیمه دارند و عواملی نظیر میزان تحصیلات و نبود دیوانسالاری در زمینه جبران خسارت دارای اثر معنادار و منفی در پذیرش بیمه هستند. با توجه به ضرایب برآوردی و مقادیر مربوط به اثر نهایی

* دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات خوزستان
e-mail: majidnavidbakhsh@yahoo.com

** دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران (نویسنده مسئول)
e-mail: moghaddasireza@yahoo.com

*** مربی گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یاسوج
e-mail: mehrdadmoradi21@yahoo.com

اقتصاد کشاورزی و توسعه - سال بیست و یکم، شماره ۸۲

پیشنهاد می‌شود با بستر سازی و فراهم نمودن مجموعه‌ای از ارکان مدیریتی از قبیل تأمین نیروی انسانی کارآمد و اعمال یک الگوی عملیاتی و سازمانی مناسب در زمینه بیمه و جبران خسارت، موفقیت‌های شایان توجهی در زمینه پذیرش بیمه حاصل گردد.

طبقه‌بندی Jel: Q19, G22, C59

کلیدواژه‌ها:

پذیرش بیمه، دامداران، شوشتر، لاجیت

مقدمه

بخش دامپروری به لحاظ جایگاه ویژه‌ای که در تأمین نیاز غذایی، مواد اولیه بخش صنعت و ارزآوری و نهایتاً رشد و توسعه اقتصادی هر کشور دارد، همواره مورد توجه تحلیلگران اقتصادی، سیاسی و برنامه ریزان قرار گرفته است. ریسک و عدم قطعیت در امر تولید که ناشی از شرایط ناپایدار محیطی و سازمان بازار می‌باشد، منجر می‌گردد تا دامداران با نوسانات بالای درآمدی ناشی از تغییرات تولید و قیمت مواجه باشند که این امر به نوبه خود مسائل فراوان اقتصادی در زمینه‌های کارایی و رفاه اجتماعی را به دنبال دارد. لذا بررسی طبیعت و نظم موجود در این نوسانات اولین گام در جهت معرفی ابزارهای کاهش ریسک در این بخش می‌باشد. بسته به نوع کالا و منطقه تولید محصول و در زمانهای مختلف، ابزارهای گوناگونی جهت مقابله با نوسانات درآمدی و اجزای آن در بخش کشاورزی طراحی شده است (عبدالهی عزت آبادی، ۱۳۸۱).

در خصوص اهمیت و ضرورت انجام این مطالعه باید نگاهی به آمار و وضعیت عملکرد بیمه در شهرستان شوشتر داشت که به استناد منابع موجود، جامعه بهره‌برداران این شهرستان ۱۳۹۵۰ نفر دامدار بوده که در مجموع دارای ۲۸۱۳۷۹ رأس دام بوده‌اند (سالنامه آماری استان خوزستان، ۱۳۸۷). میانگین عملکرد پنجساله بیمه در فاصله سالهای ۸۳ تا

عوامل مؤثر بر

۸۸ نشاندهنده استقبال تنها ۳۵۰ نفر بیمه‌گذار و بیمه شدن ۲۸۲۳۱ رأس دام می‌باشد (بانک کشاورزی شوستر، ۱۳۸۹)؛ یعنی کمتر از ۰.۳٪ تمایل دامداران به بیمه نمودن دامهایشان و بیمه شدن ۱۰ درصدی دامهای منطقه. لذا وجود جمعیت بالای دام و بهره‌بردار آن در شهرستان، بلایای اجتناب‌ناپذیر طبیعی و عدم استقبال دامداران از طرح بیمه از یک سو و از سوی دیگر زمینه‌سازی جهت اشتغال شمار بالای دانش‌آموختگان کشاورزی در حوزه بیمه کشاورزی سبب شده است مطالعه‌ای در این راستا صورت گیرد.

بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه توسط کشاورزان بارها از سوی محققان در کشورهای مختلف مورد توجه قرار گرفته است. در ایران نیز مطالعاتی در زمینه تعیین عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام و محصولات کشاورزی انجام شده است.

زمانی و همکارانش (۱۳۸۶) نشان دادند که آگاهی کشاورزان از وجود بیمه، دریافت وام، فاصله تا کارگزار، تعهد فرد نسبت به بانک کشاورزی و اندازه واحد تولیدی بر پذیرش بیمه مؤثر بوده‌اند.

عبداللهی عزت‌آبادی و اسلاملوپیان (۱۳۸۶) با استفاده از مدل لاجیت و آنالیز واریانس نشان دادند میزان تحصیلات، سن درخت پسته، میزان مصرف آب و کود شیمیایی، میزان بدهی کشاورزان، عملکرد محصول پسته، ریسک‌پذیری و ریسک‌گریزی بالای باغداران، اطلاع از وجود طرح بیمه آزمایشی یارانه دار پسته و داشتن مشاغل جانبی اثری منفی بر پذیرش بیمه محصول دارد. در مقابل سن کشاورز، ریسک‌پذیری پایین و ریسک‌خشی بودن کشاورزان تأثیر مثبت در پذیرش بیمه داشته است.

قلاوند و چیدری (۱۳۸۳) به بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصول گندم در بین کشاورزان استانهای تهران و مازندران پرداختند و نشان دادند که بین متغیرهای مستقل سواد، سطح زیر کشت، درآمد، آگاهی از هدفهای بیمه، مشورت با سایر گندمکاران، شرکت در کلاسهای آموزش ترویجی و تماس با مروجان کشاورزی با متغیر وابسته میزان پذیرش بیمه این محصول رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد.

کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) در استان سیستان و بلوچستان و با استفاده از مدل لاجیت نشان دادند که میزان تحصیلات کشاورز، سابقه کار در کشاورزی مالکیت اراضی و درآمد سالانه کشاورز تأثیر مثبت و معنی داری در تقاضای بیمه محصولات دارد، اما تأثیر مشاغل جانبی بر این فرایند منفی است.

امینی و همکارانش (۱۳۸۱) در استان آذربایجان شرقی عوامل مؤثر بر تمایل دامداران به بیمه دام را برای سالهای ۱۳۷۶-۷۷ مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که تعداد دام و دریافت وام بر پذیرش بیمه اثری مثبت و معنی دار دارد. علاوه بر این دامدارانی که شغل اصلی آنها دامداری بوده ریسک گریزتر از سایرین بوده اند.

زاهدی (۱۳۷۹) در استان خراسان و با استفاده از یک الگوی رگرسیونی و به منظور بررسی عوامل تأثیرگذار در پذیرش بیمه نشان داد که تجربه بیمه گذار و مقدار حق بیمه پرداختی و دریافت غرامت اثر مثبت و بهره وری دام اثر منفی در این باره دارند. همچنین ارتباط بین تعداد سالهای بیمه شدن و متوسط بهره وری منفی است.

انجولارس و سنتیس (Enjolars & Senties, 2008) در کشور فرانسه برای دوره زمانی ۲۰۰۲-۲۰۰۵ نشان دادند که کشاورزان بیمه شده در مقایسه با بیمه نشده ها در مقیاس مالی و کشاورزی بزرگتری فعالیت می کنند. همچنین تنوع تولیدی بیشتری در کشاورزان بیمه شده وجود دارد.

اگورستو و همکارانش (Ogurstov et al., 2006) عوامل توضیح دهنده خرید بیمه در بخش لبنیاتی هند را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که بین تعداد گاوها، سطح درآمد و اندازه مزرعه با خرید بیمه رابطه مستقیم وجود دارد.

جاکیندا و همکارانش (Jakinda et al., 2006) در غرب کنیا با استفاده از معیارهای توصیفی و مدل رگرسیونی، به تعیین فاکتورهای تأثیرگذار بر پذیرش بیمه در مزارع پرورش

عوامل مؤثر بر

گاو پرداختند. نتایج تجزیه و تحلیل نشان داد که جنسیت دامدار، سطح درآمد، عادات فرهنگی، نژاد دامهای موجود در دامداری، ارزش دامها و نیز سطح سواد، متغیرهای تأثیرگذار بر پذیرش بیمه بوده‌اند.

بررسی مطالعات گذشته نشان می‌دهد که میزان پذیرش بیمه در مناطق مختلف کشورها متفاوت است به همین دلیل تعیین دقیق عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه نیازمند مطالعات منطقه‌ای است. از سوی دیگر با توجه به وضعیت آماری و عملکردی پیشگفته در شهرستان و به منظور شناخت عوامل تأثیرگذار در پذیرش بیمه دام نسبت به مطالعات قبلی، عوامل متعدد فردی، اجتماعی و اقتصادی تأثیرگذار بر پذیرش بیمه از سوی دامداران به عنوان هدف تحقیق مورد بررسی قرار گرفت.

روش تحقیق

برای بررسی تفاوت بین دو گروه دامدار پذیرنده بیمه و نپذیرنده، مقایسه میانگین متغیرها با استفاده از آزمون t صورت گرفت. پس از مقایسه میانگین متغیرهای مورد نظر بین دامداران در دو گروه مختلف، از مدل لاجیت برای شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام روستایی استفاده شد. مدل لاجیت از جمله مدلهایی است که برای الگو سازی پدیده‌هایی مورد استفاده قرار می‌گیرد که متغیر وابسته آنها کیفی است و دو طبقه دارند. لاجیت از توابع توزیع تجمعی و شکل کلی این تابع به صورت رابطه ۱ می‌باشد:

$$P_i = (Y = 1 | X_i) = \frac{1}{1 + e^{-z_i}} \quad (1)$$

P_i = احتمال پذیرش بیمه به ازای مقادیر مختلف متغیرهای مستقل X_i

Y = متغیر وابسته دو مقداره، پذیرش بیمه در حالتی که $Y=1$ و عدم پذیرش بیمه در حالتی که $Y=0$ باشد.

و Z_i از رابطه ۲ به دست می آید:

$$Z_i = (B_0 + \sum B_i X_i) \quad (2)$$

Z_i = تابعی از هر یک از متغیرهای مستقل X_i

B_0 = عرض از مبدأ

B_0 = ضریب زاویه هر یک از متغیرهای مستقل.

در این حالت چنانکه Z_i بین $-\infty$ تا $+\infty$ تغییر کند، P_i بین ۰ و ۱ مقادیر خود را

اختیار می کند و همچنین P_i به طور غیر خطی به Z_i (یعنی X_i) مربوط است.

الگوی مورد نظر در این مطالعه به صورت رابطه ۳ می باشد:

$$Y = B_0 + B_1 X_1 + B_2 X_2 + B_3 X_3 + B_4 X_4 + B_5 X_5 + B_6 X_6 + B_7 X_7 + B_8 X_8 + B_9 X_9 + \quad (3)$$

$$B_{10} X_{10} + B_{12} X_{12} + B_{13} X_{13}$$

به طوری که X_1 = سن دامدار، X_2 = میزان تحصیلات دامدار، X_3 = تعداد افراد

خانوار، X_4 = داشتن مشاغل جانبی، X_5 = تعداد دام تحت مالکیت دامدار، X_6 = تعداد تلفات دام

در سال گذشته، X_7 = میزان آگاهی از بیمه، X_8 = منصفانه بودن حق بیمه، X_9 = منصفانه بودن

غرامت، X_{10} = پرداخت حق بیمه به صورت نقدی، X_{11} = نبود دیوانسالاری جهت دریافت بیمه

نامه، X_{12} = نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت و X_{13} = دسترسی به کارگزار می باشد.

توضیحات تکمیلی و نحوه کمی کردن متغیرهای الگو در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. معرفی متغیرهای تحقیق

متغیر	توضیحات
X _۱	سن دامدار بر حسب سال
	H ₀ : سن دامدار تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : سن دامدار در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۲	تحصیلات: ۰ = بی سواد، ۱ = خوندن و نوشتن، ۲ = ابتدایی، ۳ = راهنمایی، ۴ = متوسطه، ۵ = فوق دیپلم، ۶ = لیسانس
	H ₀ : میزان تحصیلات دامدار تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : تحصیلات دامدار در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۳	تعداد افراد خانوار
	H ₀ : تعداد افراد خانوار تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : تعداد افراد خانوار در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۴	داشتن مشاغل جانبی: ۰ = دارد، ۱ = ندارد
	H ₀ : داشتن مشاغل جانبی تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : داشتن مشاغل جانبی در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۵	تعداد دام تحت مالکیت دامدار
	H ₀ : تعداد دام تحت مالکیت دامدار تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : تعداد دام تحت مالکیت دامدار در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۶	تعداد تلفات دام در سال گذشته
	H ₀ : تعداد تلفات دام در سال گذشته تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : تعداد تلفات دام در سال گذشته در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۷	میزان آگاهی از بیمه: ۱ = عدم آگاهی، ۲ = آگاهی کم، ۳ = آگاهی متوسط، ۴ = آگاهی کافی
	H ₀ : میزان آگاهی از بیمه تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : میزان آگاهی از بیمه در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۸	منصفانه بودن حق بیمه: ۰ = غیر منصفانه، ۱ = منصفانه
	H ₀ : منصفانه بودن حق بیمه تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : منصفانه بودن حق بیمه در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _۹	منصفانه بودن غرامت: ۰ = غیر منصفانه، ۱ = منصفانه
	H ₀ : منصفانه بودن غرامت تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : منصفانه بودن غرامت در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _{۱۰}	پرداخت حق بیمه به صورت نقدی: ۰ = پرداخت نقدی، ۱ = در غیر این صورت
	H ₀ : پرداخت حق بیمه به صورت نقدی تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : پرداخت حق بیمه به صورت نقدی در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _{۱۱}	نبود دیوانسالاری جهت دریافت بیمه نامه: ۰ = وجود دیوانسالاری، ۱ = نبود دیوانسالاری
	H ₀ : نبود دیوانسالاری جهت دریافت بیمه نامه، تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : نبود دیوانسالاری جهت دریافت بیمه نامه، در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _{۱۲}	نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت: ۰ = وجود دیوانسالاری، ۱ = نبود دیوانسالاری
	H ₀ : نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت، تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت، در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.
X _{۱۳}	دسترسی به کارگزار: ۰ = عدم دسترسی، ۱ = دسترسی به کارگزار
	H ₀ : دسترسی به کارگزار، تأثیری در احتمال پذیرش بیمه ندارد. H ₁ : دسترسی به کارگزار، در احتمال پذیرش بیمه اثر معنادار دارد.

پس از برآورد ضرایب مدل لاجیت، برای بررسی میزان تأثیر متغیرهای توضیحی بر متغیر وابسته یعنی پذیرش بیمه، اثر نهایی هر کدام از متغیرهای توضیحی بر احتمال اختیار مقدار یک توسط متغیر وابسته محاسبه گردید. اثر نهایی، همان مشتق تابع برآورد شده نسبت به میانگین متغیرهای مستقل می باشد. چنانچه ماتریس متغیرهای مستقل، شامل متغیرهای مجازی نیز باشد، ممکن است آثار نهایی به طور مناسبی محاسبه نشود که برای رفع این مشکل می توان آثار نهایی را در مقادیر صفر و یک متغیر مجازی محاسبه نمود و سپس مقدار این اثر در صفر را از مقدار اثر در یک کسر کرد و آن را به عنوان اثر نهایی متغیر توضیحی مورد بررسی در نظر گرفت.

برای محاسبه اثر نهایی هر کدام از متغیرهای مستقل در مدل لاجیت از رابطه ۴ استفاده می گردد (Green, 2000):

$$MF_{xi} = \frac{e^{xB^{\wedge}}}{(1 + e^{xB^{\wedge}})^2} B^{\wedge}_i \quad (4)$$

برای محاسبه اثر نهایی هر کدام از متغیرهای توضیحی، ابتدا با قراردادن میانگین این متغیرها در تابع برآورد شده، مدل xB^{\wedge} محاسبه شد و با قرار دادن در رابطه فوق، اثر نهایی هر کدام از متغیرهای توضیحی در مدل لاجیت محاسبه گردید.

داده‌های مورد نیاز این پژوهش به طریق پیمایشی و با تکمیل ۱۴۸ پرسشنامه (۷۴ بیمه شده و ۷۴ نفر بیمه نشده) از دامداران شهرستان شوشتر، که به طور تصادفی طبقه‌ای انتخاب شده بودند، برای سال زراعی ۱۳۸۹ - ۱۳۸۸ جمع آوری شد. حجم نمونه با استفاده از رابطه ۵ محاسبه شد (آذر و مومنی، ۱۳۸۵):

$$n = \frac{NZ^{\wedge}_p(1-p)}{\varepsilon^2(N-1) + Z^{\wedge}_p(1-p)} \quad (5)$$

که در آن:

عوامل مؤثر بر

$n = 148$ نفر حجم نمونه که از طریق رابطه فوق قابل محاسبه است، $N = 13950$ نفر حجم جامعه، $P = 1/2$ نسبت افراد بیمه شده است که در رابطه فوق به منظور دستیابی به حداکثر مقدار نمونه ممکن این نسبت برابر $1/2$ در نظر گرفته شد (آذر و مومنی، ۱۳۸۵).
 $Z =$ میزان توزیع نرمال در سطح معناداری مورد نظر که در این تحقیق در سطح $\alpha = 5\%$ برابر $(1/96)$ می باشد.

$\varepsilon =$ پارامتر ثابت بین $0/05$ تا $0/1$ که در این تحقیق $\varepsilon = 0/08$ می باشد.

باتوجه به محتوای پرسشنامه های جمع آوری شده از سوی پاسخگویان و به منظور سنجش و تحلیل داده ها، آزمونهای مختلف آماری (توصیفی و استنباطی) با کمک نرم افزارهای Spss و Eviews به کار گرفته شد.

نتایج و بحث

در این تحقیق تعداد کل دامداران نمونه مورد بررسی ۱۴۸ نفر شامل ۷۴ دامدار بیمه شده و ۷۴ دامدار بیمه نشده بوده است. نتایج آمار توصیفی به شرح جدول ۲ می باشد.

جدول ۲. آمار توصیفی نمونه مورد مطالعه

متغیر	میانگین	انحراف معیار
سن دامدار	۴۷/۳۷	۱۳/۰۹
بعد خانوار	۸/۳۹	۳/۶۴
تعداد دام	۷۷/۰۳	۹۷/۲۳
تلفات دام در سال قبل	۴/۶۴	۷/۳۲

مأخذ: یافته های تحقیق

همان طور که ملاحظه می شود، میانگین سن دامداران ۴۷ سال و از طبقه میانسال جامعه می باشند. عامل بعد خانوار نیز دومین متغیر کمی بوده که نشاندهنده تعداد افراد خانوارهایی است که به لحاظ اقتصادی به اصطلاح همسفره‌اند که دامنه آن بین ۵ تا ۱۲ نفر می باشد. عامل تعداد دام تحت مالکیت دامداران دارای دامنه ای متغیر بوده به طوری که انحراف معیار آن ۹۷

اقتصاد کشاورزی و توسعه - سال بیست و یکم، شماره ۸۲

رأس می باشد. اثر تعداد تلفات دام در سال قبل نیز به عنوان یک متغیر کمی در پذیرش بیمه مورد بررسی قرار گرفت.

مقایسه میانگین متغیرها در دو گروه مورد بررسی یکی از روشهای ساده بررسی تأثیر عوامل مختلف بر پذیرش بیمه دام می باشد. در این قسمت، میانگین متغیرهای مختلف بین دو گروه از دامداران با تمایل پذیرش بیمه دام و عدم پذیرش بیمه دام با استفاده از آزمون t مقایسه شد که نتایج در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. مقایسه میانگینها در دو حالت پذیرش و عدم پذیرش بیمه دام

متغیر	پذیرش		عدم پذیرش		مقایسه میانگینها
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	آماره t
سن	۴۷/۹۷	۱۳/۳۳	۴۶/۷۷	۱۲/۹۰	-۰/۵۶ ^{NS}
بعد خانوار	۸/۶۶	۳/۷۴	۸/۱۲	۳/۵۵	-۰/۹ ^{NS}
تعداد دام تحت مالکیت دامدار	۱۱۵/۲۳	۱۱۶/۵۹	۳۸/۸۲	۴۹/۸۵	-۵/۸۳*
تعداد تلفات دام در سال قبل	۵/۴۹	۶/۵۹	۳/۷۹	۷/۶۹	۱/۴۲ ^{NS}

مأخذ: یافته های تحقیق

* سطح معناداری در سطح ۹۵ درصد NS = بدون معنی

همان گونه که در جدول ۳ مشاهده می شود، میانگین متغیرهای سن، بعد خانوار، تعداد تلفات دام در سال قبل در دو گروه با تمایل پذیرش بیمه و عدم پذیرش بیمه تفاوت معناداری را نشان نمی دهد، اما در مورد متغیر تعداد دام تحت مالکیت دامدار میان دو گروه با تمایل پذیرش بیمه و عدم پذیرش بیمه تفاوت معناداری در سطح ۵ درصد دیده می شود؛ لذا با توجه به مقدار میانگینها می توان نتیجه گرفت که تعداد دام تحت مالکیت دامدار در پذیرش بیمه اثر گذار است.

برخی از متغیرهای این نمونه از نوع اسمی هستند و به همین دلیل در جدول ۳ آزموده نشده اند و نمی توان برای این متغیرها آزمون t را به کار برد.

عوامل مؤثر بر

بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه

هدف از این تحقیق پیدا کردن رابطه ای بین متغیر پاسخ وضعیت پذیرش بیمه دام و سؤالات پرسشنامه می باشد. بدین منظور از رگرسیون لجستیک استفاده شد و نتایج در قالب جدول ۴ به دست آمد.

جدول ۴. نتایج برآورد الگوی لاجیت به روش حداکثر راستنمایی

متغیر	ضریب	انحراف معیار	سطح معناداری	اثر نهایی
سن دامدار (X۱)	-۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۳۹	۱/۶۳
تحصیلات (X۲)	-۰/۲۴*	۰/۱۰	۰/۰۱	-۰/۰۲
تعداد افراد خانوار (X۳)	۰/۰۵	۰/۰۹	۰/۶۱	۰/۰۰۵
داشتن مشاغل جانبی (X۴)	۱/۴۶	۰/۹۱	۰/۱۱	۱/۴۶
تعداد دام تحت مالکیت دامدار (X۵)	۰/۰۲*	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۰۲
تعداد تلفات دام در سال گذشته (X۶)	-۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۹	-۰/۰۱
میزان آگاهی از بیمه (X۷)	۰/۸۸*	۰/۳۳	۰/۰۱	۰/۰۹
منصفانه بودن حق بیمه (X۸)	۱/۰۵	۰/۷۷	۰/۱۸	۱/۰۵
منصفانه بودن غرامت (X۹)	۰/۱۰	۰/۶۹	۰/۸۹	۰/۱۰
پرداخت حق بیمه به صورت نقدی (X۱۰)	-۰/۸۸	۰/۶۶	۰/۱۸	-۰/۸۸
نبود دیوانسالاری جهت دریافت بیمه نامه (X۱۱)	-۱/۶۳	۰/۸۷	۰/۰۶	-۱/۶۳
نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت (X۱۲)	۱/۴۹*	۰/۷۴	۰/۰۴	-۱/۴۹
دسترسی به کارگزار (X۱۳)	۳/۴۹*	۰/۶۸	۰/۰۰۰۱	۳/۴۹
عرض از مبدا (مقدار ثابت)	-۱/۲۸	۱/۸۹	۰/۵۰	

مأخذ: یافته های تحقیق

برای یافتن بهترین مدل به ترتیب عواملی که دارای بالاترین سطح معناداری هستند از مدل حذف و آزمون در هر مرحله پس از حذف یک عامل اجرا شد و در پایان برآورد الگوی رگرسیونی برحسب عوامل باقیمانده برای یافتن مدل مناسب انجام گرفت که نتیجه آن در جدول ۵ ملاحظه می شود.

جدول ۵. برآورد الگوی لاجیت به روش حداکثر راستنمایی

پس از حذف متغیرهای بی معنی

متغیر	ضریب	انحراف معیار	سطح معناداری	اثر نهایی
تحصیلات (X_2)	-۰/۱۹*	۰/۰۷	۰/۰۱	-۰/۰۲
تعداد دام تحت مالکیت دامدار (X_5)	۰/۰۱*	۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۰۰۱
میزان آگاهی از بیمه (X_7)	۰/۷۵*	۰/۲۹	۰/۰۱	۰/۷۵
نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت (X_{12})	-۱/۴۴*	۰/۵۷	۰/۰۱	-۱/۴۴
دسترسی به کارگزار (X_{13})	۳/۱۰*	۰/۵۴	۰/۰۰۰۱	۳/۱۰
عرض از مبدا (مقدار ثابت)	-۱/۸۱*	۰/۸۳	۰/۰۳	

مأخذ: یافته های تحقیق

با توجه به جدول، تمامی این عوامل در سطح معناداری ۰/۰۵ معنادار شده اند. نتایج تحلیلی مدل لاجیت نشان می دهد که عواملی نظیر میزان تحصیلات، تعداد دام تحت مالکیت دامدار، میزان آگاهی از بیمه، نبود دیوانسالاری جهت دریافت غرامت و دسترسی به کارگزار اثر معناداری در پذیرش بیمه دارند. سطح تحصیلات علی رغم باور قبلی، در شهرستان شوشتر دارای ضریب اثر منفی در پذیرش بیمه می باشد. تعداد دام تحت مالکیت دامدار دارای ضریب اثر منفی در پذیرش بیمه می باشد.

در مورد نبود دیوانسالاری دریافت غرامت باید گفت که به ازای هر ۱ واحد تلاش در جهت کاستن دیوانسالاری پرداخت خسارت، احتمال پذیرش بیمه ۱/۴۴ درصد کاهش می یابد که بر خلاف انتظار قبلی می باشد و البته می تواند مربوط به نحوه کدگذاری در خصوص افراد نپذیرنده بیمه باشد. اغلب افراد این گروه به دلیل نداشتن آگاهی از بیمه نسبت به دیوانسالاری عملیات بیمه با مشکلی مواجه نبوده اند. دلیل دیگر در مورد این خروجی و استنباطی که حاصل می شود این است که کاهش دیوانسالاری جهت جبران خسارت یا نادیده گرفتن ضرورت برخی از ضوابط اجرایی، گاهی منجر به افزایش خطرات اخلاقی شده و کثرت پرونده های غرامت موجب طولانی شدن فرایند رسیدگی و نظارتها شده و لذا جبران

عوامل مؤثر بر

زیان خسارت دیدگان واقعی با کندی مواجه می گردد. همچنین با افزایش ضریب خطر در نتیجه افزایش آمار پرداختی، میزان تعرفه حق بیمه در سالهای آتی همواره افزایش می یابد. از طرفی تشدید دیوانسالاری نیز می تواند آثار سوء در ترویج فرهنگ بیمه داشته باشد که در هر حال نارضایتی بیمه گذاران واقعی را به دنبال دارد. بنابراین همواره می بایست سطح معقولی از دیوانسالاری رعایت گردد و از افراط و تفریط در این زمینه پرهیز نمود. دسترسی به کارگزار به منظور انجام امور بیمه گذاران اعم از بیمه نمودن دامها و یا ارزیابی جبران خسارت با سطح معناداری بالایی و با ضریب مثبت نقش مؤثری در پذیرش بیمه دارد به گونه ای که با افزایش یک نفر به کارگزاران، احتمال پذیرش بیمه $\frac{3}{1}$ درصد افزایش می یابد.

متغیرهایی که در این مدل معنادار نشده اند عبارتند از: سن، بعد خانوار، داشتن مشاغل جانبی، تعداد تلفات دام در سال قبل، منصفانه بودن حق بیمه، منصفانه بودن غرامت پرداختی، پرداخت حق بیمه به صورت نقدی و نبود دیوانسالاری دریافت بیمه نامه می باشد. از میان این متغیرها ضرایب متغیرهای سن، منصفانه بودن حق بیمه، منصفانه بودن غرامت و پرداخت نقدی حق بیمه متناسب با ضرایب برآوردی در مطالعات قبلی می باشد به گونه ای که با افزایش سن دامدار پذیرش بیمه کاهش می یابد. منصفانه بودن حق بیمه و غرامتهای پرداختی نیز باعث افزایش پذیرش بیمه می شود ولی معنا دار نبودن آنها در مدل به این دلیل بود که اغلب نظرات افراد در دو گروه بیمه شده و بیمه نشده به هم شبیه بوده و نیز با توجه به اینکه در سالهای اخیر صندوق بیمه اقدام به گزینه ای نمودن تعرفه ها نموده است دامدار می تواند با انتخاب تعرفه بالاتر حق بیمه، از تعهدات غرامتی بالاتر نیز بهره مند شود. الزام دامدار به پرداخت حق بیمه به صورت نقدی و در ابتدای عقد قرارداد بیمه باعث کاهش پذیرش بیمه می شود. گفتنی است که اجرای طرحهایی نظیر طرح فراگیر بیمه دام که در آن مبلغ حق بیمه یا قیمت قراردادهای بیمه از محل غرامتهای پرداختی به بیمه گذار مستهلک می شد (در زمان تحویل بیمه نامه به بیمه گذار، وجهی دریافت نمی شد) در صورتی که با اطلاع رسانی و آگاهی دادن به بیمه گذاران صورت می گرفت می توانست اثر معناداری در پذیرش بیمه داشته باشد که متأسفانه این امر در

شهرستان محقق نشده بود. در مورد معنادار نشدن متغیرهای تعداد تلفات دام در سال قبل، سن و بعد خانوار با توجه به همگنی بافت جمعیتی روستاها و نیز رجوع به جدول ۳ می توان نزدیک بودن میانگین مشاهدات در دو گروه بیمه شده و بیمه نشده را دلیل این مسئله دانست.

در خصوص مشاغل جانبی، بر خلاف مطالعات قبلی، تمایل دامدار به داشتن شغل جانبی باعث افزایش پذیرش بیمه می شود، زیرا داشتن مشاغل جانبی از یک سو باعث مقاومت دامدار در مواجهه با خطر و افزایش ریسک گریزی او می شود و از سوی دیگر به بهبود بنیه مالی دامدار در جهت تأمین نهاده‌ها و نیز خرید بیمه نامه به عنوان یک کالای ضروری در سبد مصرفی خانوار نیز کمک می کند.

نتیجه گیری و پیشنهاد

از مقایسه نتایج مطالعه حاضر با مطالعات قبلی مشخص می شود که تأثیر اغلب عوامل مورد مطالعه همسو با نتایج مطالعات پیشین می باشد؛ از جمله: سطح آگاهی افراد از طرح بیمه کشاورزی، میزان دسترسی به کار گزار و تعداد دام تحت مالکیت دامدار (سطح فعالیت) که مطابق با مطالعات زمانی و همکاران (۱۳۸۶) می باشد و همچنین یافته اخیر با مطالعات قلاوند و چیذری (۱۳۸۳)، امینی و همکاران (۱۳۸۱)، انجولارس و سنتیس (Enjolars Senties, 2008) و آگورستو و همکارانش (Ogurstov et al., 2006) نیز همسو و رابطه مستقیم بین این عوامل و پذیرش بیمه وجود دارد. میزان حق بیمه پرداختی و غرامت دریافتی همراستا با تحقیقات زاهدی (۱۳۷۹) بوده و میزان تحصیلات افراد در مطالعه حاضر و مطالعات عبدلهی و اسلاملوئیان (۱۳۸۶) اثر منفی در پذیرش بیمه دارد در حالی که این متغیر در مطالعات قلاوند و چیذری (۱۳۸۳)، کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) و جائیکه و همکارانش (Jakinda et al., 2006) اثر مستقیم بر پذیرش بیمه را نشان می دهد. در مطالعه حاضر در مورد مشاغل جانبی بر خلاف نتایج کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) و نیز عبدلهی عزت آبادی و اسلاملوئیان (۱۳۸۶) رابطه مستقیم با پذیرش بیمه به چشم می خورد.

عوامل مؤثر بر

با توجه به ضرایب برآوردی و مقادیر مربوط به اثر نهایی، بالاترین ضریب و به تبع آن بالاترین اثر نهایی، مربوط به متغیر دسترسی به کارگزار می باشد. لذا توجه به این متغیر به لحاظ تأمین نیروی مورد نیاز، تخصص و داشتن آموزشهای کافی علمی و بینش کافی نسبت به رفتار و نگرش دامداران و نیز توجه به نیازهای رفاهی و انگیزشی کارگزاران ضمن وجود یک سیستم نظارتی مستمر می تواند در پذیرش بیمه بسیار تأثیرگذار باشد.

توجه به عامل سطح آگاهی دامداران از تنوع خدمات بیمه ای، شرایط بیمه پذیری و جبران خسارتها به عنوان دومین عامل اثرگذار در پذیرش بیمه می باشد و لذا فرهنگ سازی و اطلاع رسانی مناسب به عنوان یک فعالیت محوری شرکتهای خدمات بیمه ای می تواند ضمن بالا بردن پذیرش بیمه در افزایش بنیه مالی این شرکتها مؤثر واقع گردد.

تعداد دام بهره بردار سومین عامل تأثیرگذار در پذیرش بیمه بوده بدین معنا که دامداربهای بزرگتر و فعالانی که صرفاً به دامداری و دامپروری اشتغال دارند به منظور کاهش ریسک سرمایه موجود خود تمایلات بیشتری جهت استفاده از بیمه دارند و لذا توجه صندوق بیمه به این گروه از فعالان سبب بهبود عملکرد بیمه می شود.

- سایر پیشنهادهایی که از بررسی نظرات دامداران به دست آمده به شرح ذیل می باشد:
۱. گسترش مراکز خدماتی توزیع نهاده ها و ایجاد فضای رقابتی به منظور دسترسی آسان دامداران به نهاده های مورد نیاز
 ۲. توجه به رفاه اقتصادی دامداران و ایجاد امنیت شغلی از طریق توسعه بیمه روستاییان
 ۳. بیمه نمودن دامها بر اساس ارزش واقعی دام و پرداخت غرامت واقعی
 ۴. برداشتن دیوانسالاری دست و پاگیر در زمینه صدور بیمه نامه و پرداخت غرامت، سبب افزایش تقاضای بیمه توسط سایر دامداران می شود.
 ۵. اعمال تخفیف در حق بیمه برای دامدارانی که بدون وقفه و یا با تلفات پایین تر از حد متعارف به امر بیمه می پردازند.

اقتصاد کشاورزی و توسعه - سال بیست و یکم، شماره ۸۲

۶. برقراری شرایط و ضرایب منطقه ای ویژه جهت سهولت دسترسی بیمه گذاران به کارشناسان بیمه در روزهای تعطیل و در ساعات غیر اداری
۷. رفع مشکلات و موانع تولید و سرمایه گذاری در بخش تولید

منابع

۱. آذر، ع. و مومنی، م. ۱۳۸۰. آمار و کاربرد آن در مدیریت. جلد دوم. چاپ نهم. تهران: انتشارات سمت.
۲. امینی، ا. م. و جمشیدی، م. و صادقی، م. ۱۳۸۱. عوامل مؤثر بر ریسک و تمایل دامداران استان آذربایجان شرقی به بیمه کردن دام هایشان. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۰ (۳۹): ۱۲۵ - ۱۴۰.
۳. زاهدی، م. ۱۳۷۹. بررسی بیمه واحدهای دامی در استان خراسان. اولین همایش بیمه کشاورزی. توسعه و امنیت سرمایه گذاری.
۴. زمانی، غ. و کرمی، ع. و کشاورز، م. ۱۳۸۶. پذیرش بیمه محصولات کشاورزی؛ سازه‌های تعیین کننده. *اقتصاد کشاورزی توسعه*، ۱: ۱۴۱ - ۱۶۸.
۵. سالنامه آماری استان خوزستان. ۱۳۸۷. وزارت کشور - استان خوزستان - دفتر آمار و اطلاعات.
۶. عبدالمولی، م. و اسلام‌لو، ک. ۱۳۸۶. بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش طرح بیمه پسته در ایران. *دانش کشاورزی*، ۱ (۱): ۱۶۸ - ۱۴۱.
۷. قلاوند، ک. و چیدری، م. ۱۳۸۳. عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان استان‌های تهران و مازندران. *مجموع مقالات دومین همایش علمی بیمه کشاورزی. توسعه و امنیت سرمایه گذاری*. تهران: ۲۶-۲۷ دیماه، ص ۱۶۶-۱۹۰.
۸. کرباسی، ع. و کامبوزیا، ن. ۱۳۸۲. بررسی عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات در استان سیستان و بلوچستان. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۱ (۴۱ و ۴۲): ۱۶۷ - ۱۸۴.

عوامل مؤثر بر عوامل مؤثر بر

۹. گجراتی، د. ۱۳۷۲. مبانی اقتصاد سنجی. جلد دوم. ترجمه ابریشمی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۱۰. یاوری، غ.، قوامی لاهیجی، ع. و امیر سرداری، ک. ۱۳۸۶. کاربرد نرم افزارهای تخصصی در اقتصاد کشاورزی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

11. Enjolras, G. and Sentis, P. 2008. The main determinants of insurance purchase: An empirical study on crop insurance policies in France 12th EAAE Congress .

12. Jakinda Otieno, D. and Oluoch- Kosura, W. Thuokarugia, J., Prucker, A. and Rege, E. 2006. Risk management in smallholder cattle farming: A hypothetical insurance approach. Available at: ageconsearch.umn.edu/bitstream/25489/1/cpo60508.pdf.

13. Ogurstov, A. and Marcel V. 2006. Factors explaining farmer's insurance purchase in the Dutch dairy sector, 99th EAAE Seminar.

14. Green, W. 2000. Econometrics analysis, 4th ed., Englewood Cliffs: Prntice Hall.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی